

Eglė Vileikienė*, Aušra Pocienė, Jolanta Aleknevičienė*****
Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija

Karių savanorių požiūrio į tarnybą Lietuvos kariuomenėje analizė

Straipsnyje analizuojama karių savanorių kaip jungiamosios Lietuvos kariuomenės ir visuomenės grandies požiūris į tarnybą ir motyvacija tarnauti Lietuvos kariuomenėje. Straipsnyje yra nagrinėjamas karių pasiryžimas ginti Tėvynę ir motyvai tarnauti Lietuvos kariuomenėje, pristatomas kuopų situacijos vertinimas ir pasitenkinimas tarnyba. Aptariami išankstiniai karių savanorių lūkesčiai, motyvai pasilikti tarnyboje ir pateikiami pasiūlymai naujiems kariams pritraukti. Pabaigoje konstatuojama, kad Lietuvos kariai savanoriai yra svarbi jungiamoji Lietuvos kariuomenės ir visuomenės grandis galinti labai prisidėti prie kario profesijos įvaizdžio formavimo visuomenėje. Šalia tarnybos teikiamos socialinio statuso reikšmės ir finansinių poreikių patenkinimo, kariams savanoriams išskirtinai būdingi stiprūs patriotiški jausmai, nulemiantys jų motyvaciją tarnauti ir ginti Tėvynę. Straipsnyje remiamasi kompleksinio sociologinio tyrimo „Motyvacija tarnauti Lietuvos kariuomenės Krašto apsaugos savanorių pajėgose“ duomenimis, kurį 2014 m. balandžio lapkričio mėn. atliko Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos Karo mokslų instituto Strateginių tyrimų centro mokslininkai.

Įvadas

Lietuvos krašto apsaugos savanorių pajėgos (toliau – KASP) yra jungiamoji Lietuvos kariuomenės ir visuomenės grandis, suteikianti Lietuvos piliečiams galimybę derinti civilinę profesiją su karo tarnyba. KASP šalia profesinės karo tarnybos karių tarnauja skirtingų profesijų, išsimokslinimo ir amžiaus kariai. Tarnybą krašto apsaugos savanorių pajėgose apibrėžia Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas¹.

*Dr. Eglė Vileikienė – Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos Karo mokslų instituto Strateginių tyrimų centro vyresnioji mokslo darbuotoja. Adresas korespondencijai: Šilo 5A., LT-10322 Vilnius, tel. (8 5) 210 3571, el. p.: egle.vileikiene@vrm.lt

**Dr. Aušra Pocienė – Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos Karo mokslų instituto Strateginių tyrimų centro vyresnioji mokslo darbuotoja. Adresas korespondencijai: Šilo 5A., LT-10322 Vilnius, tel. (8 5) 210 3571, el. p.: ausra.pociene@mil.lt

***Dr. Jolanta Aleknevičienė – Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos Karo mokslų instituto Strateginių tyrimų centro vedėja. Adresas korespondencijai: Šilo 5A., LT-10322 Vilnius, tel. (8 5) 210 3571, el. p.: jolanta.alekneviociene@mil.lt

¹ LR Seimas, *Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas*, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=416354, 2015 07 20.

2003 m. KASP buvo integruotos į Lietuvos kariuomenės Sausumos pajėgų sudėtį ir orientuotos į modernaus aktyviojo rezervo struktūrą, galinčią vykdyti didelio spektro užduotis, dalyvauti tarptautinėse operacijose. KASP sudarė Aviacijos ir dešimt kitų rinktinių. Šiuo metu KASP sudaro šešios rinktinės. Nuo 2000 m. karių skaičius sumažėjo kiek daugiau nei du kartus. 2015 m. duomenimis KASP tarnavo 4470 karių savanorių ir apie 600 profesinės karo tarnybos karių².

Karių savanorių, kaip galinčių sustiprinti Lietuvos kariuomenės ir visuomenės tarpusavio ryšius, svarbą itin išryškino 2011 m. įsigaliojusi Karo prievolės įstatymo redakcija, kurioje buvo numatyta jaunuolius į pradinę karo tarnybą kviesti savanoriškumo pagrindu, o pritrūkus – atsitiktine tvarka pašaukti noro nepareiškusių karo prievolinkus³. Todėl komplektuojant karinius vienetus savanoriškumo principu, kariuomenė tapo lygiaverčiu rinkos dalyviu ir turėjo sudominti jaunuolius karo tarnyba.

Karinių vienetų komplektavimo problema, susidariusi 2009–2014 m.⁴, parodė ne tik kario profesijos patrauklumo stoką ir galimai netinkamai pasirinktą verbavimo strategiją, bet ir glaudesnių kariuomenės ir visuomenės santykių, kuriuos atliepia KASP, poreikį. Tokia situacija padiktavo mokslinės karių savanorių požiūrio ir patirties analizės svarbą.

Atsižvelgiant į tai, kad 2013 m. duomenimis KASP buvo geriausiai žinoma Lietuvos kariuomenės dalis visuomenėje⁵, galima daryti prielaidą, kad karių savanorių požiūris į tarnybą ir jų motyvacija gali prisidėti prie Lietuvos kariuomenės, kario profesijos įvaizdžio visuomenėje ir gyventojų požiūrio į krašto gynybą formavimo.

Todėl siekiant išsiaiškinti karių savanorių, kaip svarbios jungiamosios kariuomenės ir visuomenės grandies, požiūrį į tarnybą ir motyvaciją tarnauti Lietuvos kariuomenėje, Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos Karo mokslų instituto Strateginių tyrimų centro mokslininkai 2014 m. balandžio lapkričio mėn. atliko mokslinį sociologinį tyrimą „Motyvacija tarnauti

² LR krašto apsaugos ministerijos informacija, http://www.kam.lt/lt/personalo_politika_512/skaiciai_ir_faktai_537.html, 2015 08 08.

³ 2011 m. rugsėjo 1 d. įsigaliojo naujasis LR karo prievolės įstatymas. Įstatymas numatė galimybę privalomąją pradinę karo tarnybą pakeisti savanoriškumo pagrindu organizuojamais baziniais kariniais mokymais.

⁴ Delfi, *VGT sprendimas: atėjo laikas grąžinti privalomąją karo tarnybą*, 2015 vasario 24 d. <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/vgt-sprendimas-atejo-laikas-grazinti-privalomaja-karo-tarnyba.d?id=67259680>, 2015 05 23.

⁵ 25 proc. 18 metų ir vyresnių Lietuvos gyventojų teigė, kad apie kario savanorio tarnybą žino pakankamai, 57 proc. – apie tai girdėjo, bet žino nepakankamai. 2013 m. gruodžio 9–17 d. Lietuvos gyventojų apklausą atliko UAB „Baltijos tyrimai“. Iš viso asmeninio interviu būdu buvo apklausta 1010 Lietuvos gyventojų.

Lietuvos kariuomenės Krašto apsaugos savanorių pajėgose⁶.

Šio kompleksinio tyrimo pirmajame etape buvo atliktas kokybinis sociologinis tyrimas – dvi fokusuotos grupinės diskusijos su KASP kuopų vadais ir 22 pusiau struktūruoti interviu su kariais savanoriais ir kuopų vadais. Antrajame tyrimo etape buvo atlikta visų šešių rinktinių karių savanorių anketinė apklausa. Iš viso apklaustas 1031 karys savanoris⁷. Nors tyrimo atranka nebuvo griežtai tikimybinė, tačiau, palyginus tiriamąją visumą ir imtį, pažymėtina, kad tyrimo imtyje yra pakankamai reprezentuotos karių grupės pagal laipsnį, šeiminių padėtį, lytį ir karių skaičių rinktinėse. Atskiruose šio tyrimo etapuose dalyvavo visos šio straipsnio autorės.

Taigi derinant kokybinę ir kiekybinę tyrimo metodologiją buvo siekiama išsiaiškinti karių savanorių požiūrį į tarnybą, kas motyvuoja Lietuvos piliečius ateiti į KASP ir likti tarnyboje, kokie yra jų tarnybos lūkesčiai, kokia situacija KASP kuopose ir kaip pritraukti į tarnybą naujus karius.

Šių klausimų analizei straipsnio autorės pasirinko italų sociologo Fabrizioo Battistellio teorines ir empirines išvalgas apie skirtingus kario motyvų tipus. Battistellis, remdamasis taip pat italų mokslininko Charleso Moscoso demokratinių valstybių kariuomenių raidos tipologija⁸, išskyrė karių ikimodernųjų, modernųjų ir postmodernųjų motyvacinų sistemų tipus. Ikimoderniam tipui būdinga būti naudingam kitiems, gerinti savo valstybės įvaizdį tarptautiniu lygmeniu, moderniam – gauti papildomų pajamų, išmokti dalykų, kurie būtų naudingi kario karjerai ar sugrįžus į civilio gyvenimą, postmoderniam – svarbu patenkinti norą patirti nuotykių ir įgyti reikšmingą asmeninį patyrimą⁹.

Atlikęs taikos palaikymo misijose tarnaujančių italų profesionalių ir šauktinių karių nuomonių tyrimą, Battistellis pastebėjo, kad abiejose tyrimo grupėse yra tiek pat karių, kuriems būdingi moderniojo kario tipo tarnybos motyvai. Ikimoderniojo kario tarnybos tipo motyvai – būti naudingam kitiems, gerinti savo valstybės įvaizdį tarptautiniu lygmeniu, buvo būdingesni

⁶ Skirtinguose šio mokslo darbo etapuose dalyvavo Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos Strateginių tyrimų centro darbuotojos prof. J. Novagrockienė, dr. J. Aleknevičienė, dr. E. Vileikienė, dr. A. Pocienė, B. Aldonienė, A. Visockaitė, R. Junevičius ir tuo metu mokslinę praktiką Strateginių tyrimų centre atlikęs VDU studentas E. Vasiljevas.

⁷ Tarp apklaustų tyrimo dalyvių buvo 87 % vyrų ir 13 % moterų. Daugiausia (40 %) tyrime dalyvavo jaunuolių iki 22 metų, apie trečdalis (35 %) nuo 23 iki 30 metų ir apie penktadalis (19 %) nuo 31 iki 40 metų. Vyresni nei 41 m. sudarė 6 % visų tyrimo dalyvių. Du trečdaliai (66 %) tyrimo dalyvių buvo nesusituokę. Atitinkamai didžioji dalis (72 %) neturėjo nepilnamečių vaikų.

⁸ Moscos C. C., „Institutional and occupational trends in armed forces: An update“, *Armed Forces & Society*, 12 (3), 1986, p. 377–382.

⁹ Battistelli F., „Peacekeeping and the Postmodern Soldier“, *Armed Forces & Society* 23 (3), 1997, p. 467–484.

profesionaliems kariams nei šauktiniams, o postmoderniojo kario tipo tarnybos motyvai – daugiau šauktiniams nei profesionalams¹⁰. Straipsnio autorių mėginimas Battistello kario motyvų tipus pritaikyti Lietuvos kariams savanoriams yra grindžiamas tuo, kad būdami Lietuvos kariuomenės dalimi, kariai savanoriai atlieka iš esmės tas pačias užduotis kaip ir profesinės karo tarnybos kariai – jie rengiami bendriems veiksams su kitais kariniais vienetais, saugoti valstybės teritoriją, palaikyti viešąją tvarką taikos metu ir ginti ją karo atveju¹¹.

Karių savanorių poreikių analizė papildoma klasikine XX a. amerikiečių psichologo Abrahamo Haroldo Maslow individo poreikių hierarchijos teorija¹². Aiškindamas individo motyvacijos prigimtį, Maslow savo teorijoje teigė, kad asmuo turi patenkinti savo poreikius tokia hierarchine tvarka: fiziologinius (maisto, miego, aktyvumo, malonumų, seksualinius), saugumo (taikos, tvarkos, teisių, paramos), priklausymo ir meilės (būti mylimam, jausti ryšį su kitais žmonėmis), prestižo (pripažinimo, reikšmingumo, perspektyvos, socialinės padėties) ir savirealizacijos (gabumų realizacija, pasitikėjimas savimi, sėkmė, talentai). Tik patenkinus žemiau hierarchijoje esančius poreikius, aktualizuojami aukščiau esantieji. Maslow teorija yra tinkama interpretuojant karių įvardijamus motyvus tarnauti, nes empirinio tyrimo metu atskleistuose karių savanorių motyvuose atsispindi jų poreikiai, kuriuos kariai patenkina ar tikisi patenkinti, tarnaudami KASP.

Pažymėtina, kad Lietuvos karių požiūrio, patirties ir kariuomenės aktualijų moksliniai tyrimai yra siejami su Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijoje inicijuotais moksliniais darbais ir čia dirbančių mokslininkų tyrimais. Pirmąją kompleksinę kario profesijos studiją Lietuvoje parašė J. Novagrockienė¹³. Mokslinėje publikacijoje „Kario profesijos įvaizdis Lietuvoje: karių, visuomenės ir jaunimo požiūris“ J. Novagrockienė rėmėsi R. Ingleharo ir F. Battistello teorinėmis išvalgomis vertybių klasifikacinėms schemoms kurti ir kario profesijos tipams nustatyti, taip pat rėmėsi ir gausiais trijų skirtingų sociologinių tyrimų duomenimis apie karių, visuomenės ir jaunimo požiūrį. Paminėtini šie mokslinių tyrimų ir straipsnių autoriai: G. Miniotai-

¹⁰ *Ibidem*, p. 474.

¹¹ LR Seimas, Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas. 12 str. 1 punktas ir 17 str. 4 punktas. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=416354, 2015 07 20.

¹² Maslow A. H., „A theory of human motivation“ in *Psychological Review*, 50, 1943, p. 370–396.

¹³ Novagrockienė J., Kario profesijos įvaizdis Lietuvoje: karių, visuomenės ir jaunimo požiūris. *Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2009–2010*, Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2010, p. 193–216, file:///C:/Users/mgi/Downloads/strategine_apzv_2009-10_liet-internetui[1].pdf, 2015 03 01.

tė¹⁴, A. Maslauskaitė¹⁵, E. Vileikienė¹⁶, D. Janušauskienė¹⁷, J. Aleknevičienė¹⁸, R. Smaliukienė¹⁹, D. Šlekys²⁰, R. Kazlauskaitė-Merkelienė, A. Petrauskaitė²¹. Taip pat reikia paminėti ir kitų šalių mokslininkus, tyrinėjusius kariuomenių aktualijas: jau minėtieji C. Moskosas²², F. Battistellis²³ ir Y. Levy'is²⁴, G. Caforio²⁵, T. Ph. Manigartas²⁶, T. S. Treschas²⁷ ir kt.

Pirmojoje straipsnio dalyje yra nagrinėjamas pasiryžimas ginti Tėvynę ir motyvai tarnauti Lietuvos kariuomenėje. Antroje dalyje analizuojamas pasitenkinimas tarnyba ir situacijos KASP kuopose vertinimas. Trečioje – pristatomi išankstiniai karių lūkesčiai ir motyvai pasilikti tarnyboje. Ketvirtoje – informacijos apie KASP šaltiniai ir būdai pritraukti į tarnybą naujus karius. Pabaigoje pateikiamos išvados. Išsamiau šis autorių kolektyvas minėto sociologinio tyrimo rezultatus analizavo mokslo studijoje „Motyvacija tarnauti Lietuvos kariuomenėje“²⁸.

¹⁴ Miniotaitė, G., „Kariuomenės modelio konstravimas Lietuvos politiniame diskurse“, *Lietuvos metinė strateginė apžvalga* 2008, Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2009, p. 197–214.

¹⁵ Maslauskaitė, A., „Moterų padėtis ir karjeros galimybės Lietuvos krašto apsaugos sistemoje“, *Karo archyvas XXI*, Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2006, p. 227–315. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos Karo mokslų instituto Strateginių tyrimų centre 2004–2012 m. atliktų mokslo darbų bendraautorė.

¹⁶ Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos Karo mokslų instituto Strateginių tyrimų centre 2003–2008 ir 2014–2015 m. atliktų mokslo darbų bendraautorė.

¹⁷ Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos Karo mokslų instituto Strateginių tyrimų centre 2002–2005 m. atliktų mokslo darbų bendraautorė.

¹⁸ Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos Karo mokslų instituto Strateginių tyrimų centre 2012–2015 m. atliktų mokslo darbų bendraautorė.

¹⁹ Gruževskis B., Maslauskaitė A., Korsakienė R., Novagrockienė J., Smaliukienė R.; Šakočius A. *Pareigūnų ir karių antroji karjera: monografija*. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2014.

²⁰ Šlekys D., *Mąslaus Vyčio beieškant. Lietuviškos karinės minties raida ir būklė po Nepriklausomybės atkūrimo (1990–2014 m.)*, 2015, Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija.

²¹ Kazlauskaitė-Merkelienė R., Petrauskaitė A., „Akademinių ir profesinio tapatumų sąveika“, *Socialinių mokslų studijos*, 2013, 5 (1), p. 151–164.

²² Moskos Ch. C., Williams J., Segal D., eds., *The Postmodern Military: Armed Forces after the Cold War*, New York: Oxford: Oxford University press, 2000.

²³ Battistelli F., „Peacekeeping and the Postmodern Soldier“, *Armed Forces & Society*, Vol. 23 no. 3, 1997, p. 467–484.

²⁴ Levy Y., Soldiers as laborers: A theoretical model. *Theory and Society*, Vol. 36, No. 2, Apr., 2007, pp. 187–208.

²⁵ Caforio G., ed., *Handbook of the Sociology of the Military*, New York: Kluwer Academic, 2003.

²⁶ Manigart Ph., „Risks and Recruitment in Postmodern Armed Forces: The Case of Belgium“, *Armed Forces & Society*, Vol. 31 no. 4, 2005, p. 559–582.

²⁷ Tresch T. S., Recruitment of Military Professionals by European All-Volunteer Forces as Exemplified by Belgium, the Netherlands and Slovenia, <http://www.vtg.admin.ch/internet/vtg/de/home/schweizerarmee/organisation/hkaneu/milak/militaerwissenschaftliche/militaersozilogie/publikationen.parsys.93405.download/List.55440.DownloadFile.tmp/519szvircsevrecruitmentofmilitaryprofessionalsbyeuropean2009.pdf>, 24 08 2015.

²⁸ Vileikienė E., Pocienė A., Aleknevičienė J., *Motyvacija tarnauti Lietuvos kariuomenėje*, 2015. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija.

1. Pasiryžimas ginti Tėvynę ir motyvai tarnauti Lietuvos kariuomenėje

Lietuvos karinėje doktrinoje pažymima, kad motyvacija apima „asmeninį įsipareigojimą ginti savo Tėvynę, savo paskirties supratimą ir priklausymo grupei jausmą. <...> Galimybė apginti savo vieneto draugus, sau artimus žmones ir visą savo šalį motyvuoja kiekvieną Lietuvos karių, o toks karys neparankus jokiai priešininkui“²⁹. Taigi kario įsipareigojimas ir pasiryžimas ginti Tėvynę svarbus indikatorius, leidžiantis įvertinti savanorių motyvaciją tarnauti.

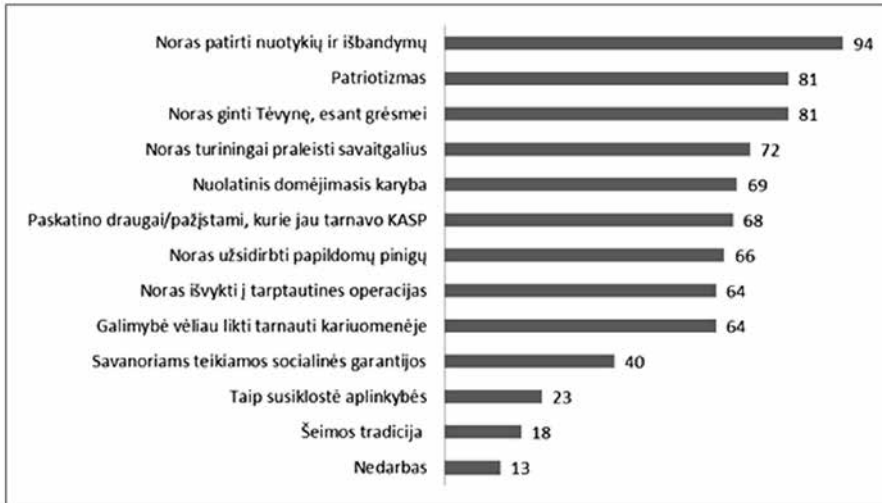
Visiškai tikri, kad eitų ginti Tėvynę buvo daugiau nei pusė (64 %) karių, daugiau nei ketvirtadalis (28 %) greičiausiai sutiktų, o mažiau nei kas dešimtas (8 %) buvo arba neapsisprendę, arba nesutiktų ginti Tėvynės. Ketinimai ginti Lietuvą grėsmės atveju koreliuoja su tokiais demografiniais rodikliais kaip *lytis* ir *amžius*. Moterys dažniau nei vyrai nurodė, kad tikrai eitų ginti Tėvynės. Taip pat patys vyriausi ir didžiausią patirtį turintys kariai buvo labiau tikri dėl savo ketinimų, kai jauniausieji dažniau abejojo. Nors ir nedidelė dalis (8 %), bet vis dėl to buvo karių, kurie nėra tikri, ar atliktų pareigą Tėvynei. Kitaip tariant, nebuvo tikri, ar laikytųsi duotos priesaikos. Palyginti su kitais, šie kariai dažniau nurodė, kad jų pasirinkimą tarnauti KASP lėmė materialiniai motyvai.

Kariai savanoriai, kurie tikrai gintų Tėvynę kilus grėsmėi, geriau vertino daugelį tarnybos aspektų. Abejojantieji ar neketinantieji ginti Tėvynės, tam tikrus KASP dalykus (atlyginimą, karjeros galimybes, bendrą atmosferą kuopoje, santykius su vadais ir kitais kariais savanoriais) vertino prasčiau. Jie buvo labiau nusivylę ir teorinėmis bei praktinėmis pratybomis.

Kadangi pasiryžimas ginti Tėvynę, pagal Battistellį, yra patriotiškai nusiteikusio – ikimoderniojo kario bruožas, įdomu buvo išsiaiškinti tarnybos kariuomenėje pasirinkimo priežastis. Anketoje buvo pateikta 13 teiginių, kurių kiekvieną jie turėjo įvertinti pagal įtaką jų pasirinkimui tarnauti KASP (1 pav.). Beveik visi (94 %) kariai nurodė, kad rinkosi tarnybą KASP, norėdami patirti nuotykių ir išbandymų. Taip pat nemaža dalis (81 %) norėjo ginti Tėvynę, esant grėsmėi, ir tiek pat (81 %) atėjo dėl patriotinių paskatų. Beveik trys ketvirtadaliai (72 %) norėjo turiningai praleisti savaitgalius. 7 iš 10 (69 %) nuolat domėjosi karyba ir tokią pat dalį (68 %) ateiti į KASP paskatino draugai ar pažįstami, kurie jau ten tarnavo. Noras užsidirbti papildomų pinigų buvo aktualu 66 % apklaustųjų, galimybė vėliau likti tarnauti kariuomenėje 64 % ir noras išvykti į tarptautines operacijas – 64 %. Rečiausiai minimos priežas-

²⁹Lietuvos karinė doktrina, patvirtinta Lietuvos kariuomenės vado 2010 m. kovo 10 d. įsakymu Nr. V-193, 2010, p. 31, file:///C:/Users/mgi/Downloads/lietuvos%20karine%20doktrina.pdf, 2015 05 04.

tys buvo nedarbas (13 %), šeimos tradicija (18 %), susiklosčiusios aplinkybės (23 %) ar kariams savanoriams teikiamos socialinės garantijos (40 %).

1 pav. Kas turėjo įtakos Jūsų apsisprendimui tapti kariu savanoriu? (%)

Pritaikius statistinės faktorinės analizės procedūrą, buvo išskirtos penkios teiginių grupės (faktorai), pagal kurias buvo galima sugrupuoti karius pagal motyvus, kurie turėjo įtakos jų apsisprendimui tapti savanoriais. Pagal tai, kokius motyvų derinius dažniausiai nurodė tam tikros karių grupės, išskirti penki faktorai (1 lent.).

Pirmąjį faktorių būtų galima įvardyti kaip *patriotinius motyvus*. Į jį patekę teiginiai sietini su dalykais, kurie dominavo *ikimodernioje* kariuomenėje. Šio faktoriaus teiginius – noras ginti Tėvynę, esant grėsmei, patriotizmas, nuolatinis domėjimasis karyba – pagrindiniais įvardijo didelė dalis apklaustųjų. Juos dažniau rinkosi tie kariai, kurie labiau linkę ginti Tėvynę, ir patys vyriausi savanoriai.

Antrasis faktorius apima *profesinės karjeros motyvus*, pagal Battistelli, sietinus su *postmoderniojo kario tipo tarnybos motyvais*. Juos nurodė du trečdaliai karių – galimybė vėliau likti tarnauti kariuomenėje, galimybė išvykti į tarptautines operacijas. Įdomu, kad šiems teiginiams, palyginti su kitais, labiau pritarė moterys nei vyrai.

Trečiąjį faktorių sudaro *materialiniai motyvai*, dominuojantys *modernioje* kariuomenėje. Jie susiję su socialinėmis garantijomis, materialine gerove, tam tikrų finansinių problemų sprendimu. Tai noras užsidirbti papildomų pinigų, teikiamos socialinės garantijos, tam tikros susiklosčiusios aplinkybės

ar nedarbas. Ši teiginių grupė labiausiai susijusi su bazinių, pagal Maslow, fiziologinių ir saugumo, poreikių tenkinimu. Šie motyvai buvo aktualiausi jauniausiems kariams. Be to, nedarbą kaip vieną iš motyvų dažniau nurodė moterys nei vyrai. Šiuos motyvus dažniau nurodė tie, kurie labiausiai abejojo, ar kilus grėsmei eitų ginti Tėvynės.

Kokybinio tyrimo metu kariai savanoriai, kalbėdami apie tarnybos kolegas, akcentavo *materialinius motyvus*, skatinančius juos ateiti tarnauti į KASP. Tai, anot tyrimo dalyvių, gali skatinti ateiti žmones, kurie turi finansinių sunkumų, neturi darbo arba studijuoja universitete ir nenori būti priklausomi nuo tėvų. Kai kuriems pajamos iš tarnybos KASP gali net tapti pragyvenimo šaltiniu:

„<...>pagrindinis dalykas dėl ko daug kas eina – dėl pinigų“. (6 interviu); „<...>daugiau motyvuoja tuos, kurie darbo neturi“. (16 interviu); „<...>vyraujantis interesas jaunų žmonių tarpe yra pinigai“. (17 interviu).

Ketvirtąjį faktorių kaip ir antrąjį sudaro *postmodernūs motyvai*. Tai iššūkių siekimas ir savęs realizavimas. Juos rinkosi kariai, nurodę, kad norėjo patirti nuotykių ir išbandymų, norėjo turiningai praleisti savaitgalius, ir į tarnybą atėjo draugų ar pažįstamų, tarnavusių KASP, paskatinti. Interviu metu paaiškėjo, kad daugumai jų tarnyba *tapo gyvenimo būdu*, hobiu, maloniu laisvalaikio praleidimu tarp draugų ir bendraminčių. Tai pat jiems tai vienas iš būdų palaikyti ryšį su kariuomene, išlikti geros fizinės formos, pabūti gamtoje:

„<...>dabar tai gyvenimo būdas tapęs.“ (2 interviu); „<...>ištrūksti iš namų, iš tos kasdienybės, nuo šeimos, taip sakant, pailsėti“. (5 interviu); „<...>praplečia draugų ratą, pažįstamų, susiburia <...> kurie draugais pasidaro“. (10 interviu).

Penktąjį faktorių sudaro vienas motyvas – šeimos tradicija. Jį nurodė kas penktas karys. Šį motyvą iliustruoja tyrimo dalyvių mintys: „<...>tėvas, senelis gynė Lietuvą. Jaučiau kaip ir tokią pareigą“(6 interviu).

Kiti tyrimo dalyviai neslėpė, kad atėjimas į KASP tuo metu buvo dar vienas būdas, be stojimo į aukštąją mokyklą, išvengti privalomosios karo tarnybos: „Tuo metu tai buvo galimybė išsisukti nuo pirminės (privalomosios karo tarnybos – aut. past.), jeigu neįstosiu į universitetą.“ (17 interviu).

1 lentelė. Karių motyvų faktorinės analizės rezultatai³⁰

	Faktoriai				
	1	2	3	4	5
Noras ginti tėvynę, esant grėsmei	0,830				
Patriotizmas	0,816				
Nuolatinis domėjimasis karyba	0,560				
Noras išvykti į tarptautines operacijas		0,812			
Galimybė vėliau likti tarnauti kariuomenėje		0,799			
Noras užsidirbti papildomų pinigų			0,708		
Nedarbas			0,677		
Savanoriams teikiamos socialinės garantijos			0,619		
Taip susiklostė aplinkybės					
Noras patirti nuotykių ir išbandymų				0,691	
Noras turiningai praleisti savaitgalius				0,682	
Paskatino draugai ar pažįstami, kurie jau tarnavo KASP				0,589	
Šeimos tradicija					0,871
Aprašomoji galia (dispersija, %)	13,7	12,3	11,8	11	8,2

Dauguma savanorių yra tvirtai ar greičiau apsisprendę ginti Tėvynę grėsmės atveju. Labiau pasiryžę ginti Tėvynę yra moterys ir vyresni kariai. Tačiau egzistuoja nedidelė dalis karių, kurie abejoja ar apskritai neketina ginti Tėvynės.

Tyrimo duomenų analizė parodė, kad, kalbant Battistello terminais, tarp karių savanorių yra ikimoderniojo motyvų tipo karių (patriotų), kurie yra pasiryžę ginti Tėvynę, vėliau likti tarnauti kariuomenėje ar išvykti į tarptautines operacijas; moderniojo motyvų tipo karių, kuriems svarbūs profesiniai įgūdžiai ir, nors ne visada atvirai deklaruojami, tačiau, kaip patvirtino kokybinis tyrimas, materialiniai motyvai; postmoderniojo motyvų tipo siekiančių

³⁰ Rotuota komponentų matrica, skaičiavimo metodas – pagrindinė komponentų analizė, rotacijos metodas – *Varimax* su *Kaiser* tipo normavimas.

Įšskirti faktoriai paaiškina 57,1 % visų atsakymų.

iššūkių ir savirealizacijos ir turintys noro patirti išbandymų ir turiningai praleisti savaitgalius.

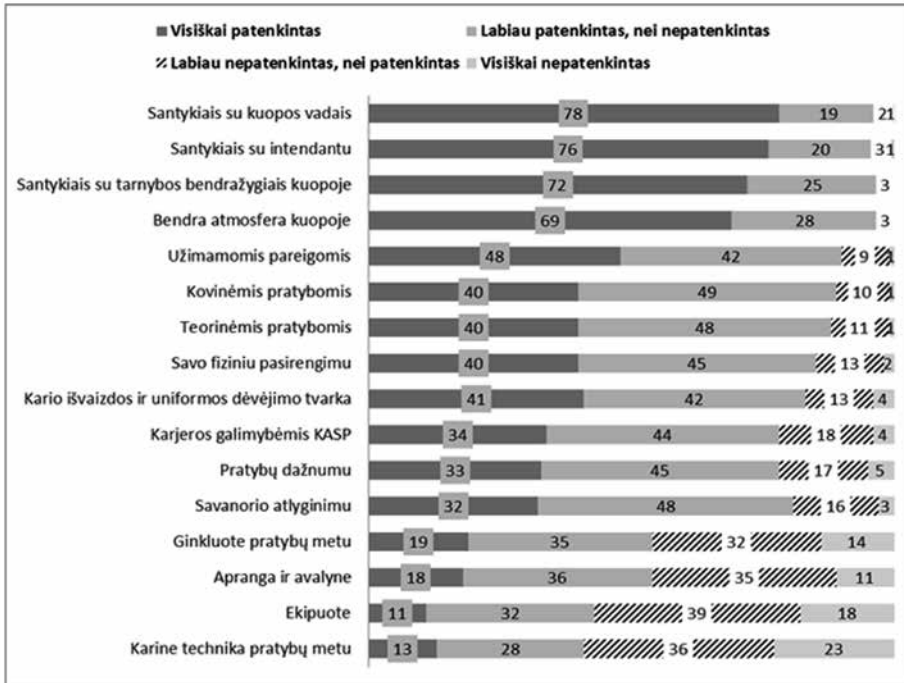
2. Pasitenkinimas tarnyba ir situacijos kuopose vertinimas

Didžiausią reikšmę, tarnaujant kariuomenėje ir sprendžiant, ar tęsti tarnybą, turi tai, kaip joje jaučiasi pats karys ir kaip jis vertina atskirus tarnybos aspektus. Tyrimo metu pabandyta tai išsiaiškinti ir įvertinti situaciją kuopose savanorių akimis.

Absoliuti dauguma karių (93 %) yra patenkinti, kad atėjo į tarnybą KASP. Neigiamų vertinimų nebuvo. Tik 7 % buvo abejoję. Ši abejojančių karių dalis daug skeptiškiau vertino tiek KASP apskritai, tiek atskirus sistemos aspektus. Taip pat iš jų kur kas mažesnė dalis buvo pasiryžusi ginti Tėvynę. Ir šie skirtumai yra statistiškai reikšmingi, palyginti su dauguma. Tačiau įdomu tai, kad jie socialinėmis demografinėmis charakteristikomis nesiskiria nuo tarnyba KASP patenkintų karių.

Taip pat nustatyta, kad bendrajam KASP vertinimui turi įtakos karių *amžius, išsilavinimas ir gyvenamoji vieta*. Palankiausiai KASP vertina patys jauniausi, turintys vidurinę ar žemesnę išsilavinimą ir mažuose miesteliuose ar kaimo vietovėse gyvenantys kariai.

Siekiant ištirti karių požiūrį į skirtingus KASP tarnybos dalykus, vertinti buvo pateikta 16 teiginių ir prašoma nurodyti, ar kariai jais patenkinti (žr. 2 pav.). Karius savanorius labiausiai tenkino tarpusavio santykiai (su kuopos vadu, intendantu, kitais kariais) ir bendra atmosfera kuopoje. O karinė technika, ekipuotė, ginkluotė ir apranga bei avalynė buvo įvertinta prasčiausiai. Karių *lytis ir išsilavinimas* turėjo įtakos jų pateikiamiems vertinimams. Pvz., moterys buvo dažniau patenkintos atlyginimu, ekipuote, ginkluote ir technika, o vyrai – apranga ir avalyne, savo fiziniu pasiruošimu ir kario išvaizdos ir uniformos dėvėjimo tvarka. Aukštąjį ar aukštesnįjį išsilavinimą turintys kariai daugumą aspektų, išskyrus užimamas pareigas, tarpasmeninius santykius ir bendrą atmosferą, vertino kritiškiausiai.

2 pav. Ar Jūs esate patenkintas, ar nepatenkintas šiais išvardytais dalykais? (%)

Pritaikius statistinės faktorinės analizės procedūrą (2 lent.), buvo išskirtos trys teiginių grupės (faktorai). Išskirti faktorai paaiškina daugiau nei pusę (52 %) visų tyrimo dalyvių atsakymų.

Pirmasis faktorius susijęs su *materialiniu techniniu kariuomenės aprūpinimu ir vidaus tvarka*. Šiam faktoriui priskirtini dalykai: ekipuotė, karinė technika pratybų metu, apranga ir avalynė, ginkluotė pratybų metu, atlyginimas, karjeros galimybės KASP ir kario išvaizdos ir uniformos dėvėjimo tvarka. Jie karių buvo vertinami prasčiausiai. Ypač neigiamai kariai vertino ekipuotę ir karinę techniką. Vertinant karių aprangą, avalynę ir ginkluotę pratybų metu, teigiamų ir neigiamų vertinimų buvo apylygiai.

Antrąjį faktorių galima pavadinti *tarpasmeninių santykių vertinimu*. Į jį patenka šie aspektai: bendra atmosfera kuopoje, santykiai su kuopos vadu, santykiai su intendantu, santykiai su tarnybos bendražygiais kuopoje ir pasitenkinimas užimamomis pareigomis. Šiais dalykais patenkinti daugiausiai karių, atitinkamai neigiamai juos vertinančių buvo vos 24 %.

Trečiasis faktorius susijęs su *pratybomis ir savęs vertinimu*. Jam priskirtinas karių pasitenkinimas kovinėmis pratybomis, teorinėmis pratybomis, pra-

tybų dažnumu ir savo fiziniu pasirengimu. Šiais dalykais visiškai ir iš dalies patenkintų apklaustųjų dalis buvo panaši, kiek prasčiau kariai vertino tik pratybų dažnumą – jų dažnumas netenkino 22 % karių.

2 lentelė. Požiūrio į tarnybą KASP faktorinės analizės rezultatai³¹

	Faktoriai		
	1	2	3
Ekipuotė	0,800		
Apranga ir avalynė	0,780		
Ginkluotė pratybų metu	0,726		
Karinė technika pratybų metu	0,723		
Kario išvaizdos ir uniformos dėvėjimo tvarka	0,508		
Savanorio atlyginimas	0,480		
Karjeros galimybės KASP (vykti į kursus, keisti pareigas)	0,422		
Santykiai su tarnybos bendražygiais		0,770	
Bendra kuopos atmosfera		0,769	
Santykiai su intendantu		0,680	
Santykiai su kuopos vadu		0,665	
Užimamos pareigos		0,485	
Kovinės pratybos			0,798
Teorinės pratybos			0,781
Pratybų dažnumu			0,564
Fizinis pasirengimas			0,457
Aprašomoji galia (dispersija %)*	20,5	17,2	14,7

Nagrinėjant karių motyvaciją tarnauti kariuomenėje, svarbu atkreipti dėmesį į kuopų problemas, su kuriomis kariai susiduria tiesiogiai. Jos parodo silpniausias ir jautriausias tarnybos sritis. Šiuo tikslu buvo tirta, ką kariai norėtų pakeisti savo kuopose. Paaikškėjo, kad jiems labai svarbu, kad kariuomenė rimtai vertintų karius savanorius ir nelaikytų jų antrarūšiais kariais (93 %). Toks vertinimas ar kario savanorio tarnybos pripažinimas galėtų pasireikšti didesniu dėmesiu ir rūpesčiu: „žmogus turi matyti tarnybos kokybę <...> jis turi matyti, kad jis yra vertinamas, kad juo rūpinamasi.“ (17 interviu).

Dauguma (90 %) karių norėtų, kad kuopos vadas liktų kuopoje kuo ilgiau, o draugiškesnio kolektyvo pageidautų tik 30 %. Kaip rodo kokybiniai

* Išskirti faktoriai paaiškina 52 % visų atsakymų.

³¹ Rotuota komponentų matrica, skaičiavimo metodas – pagrindinė komponentų analizė, rotacijos metodas – *Varimax* su *Kaiser* tipo normavimas.

interview, psichologinis klimatas kuopoje labiausiai priklauso nuo vado, kuris telkia (ar turėtų telkti) kuopą ir yra jos branduolys. „*Kuopos vadas <...> jis yra genialus. <...> Ir iš tikrųjų jis yra ir kūnas, ir siela, ir kraujas, ir užvedėjęs, ir sumanytojas. (1 interviu); „Tai yra ašis, nuo kurios viskas priklauso. Jeigu jisai vykdys įdomią, turiningą, prasmingą veiklą, jo kuopoje visada bus karių.“ (2 interviu).*

Kariai turėjo savo siūlymų ir dėl pratybų turinio: 94 % norėjo įvairesnių pratybų, 61 % mažiau teorinių ir daugiau karinių pratybų ir 58 % norėjo mažiau kartojimosi. „<...> kas dar man nepatinka, kad kiekvienais metais tos pačios temos. <...> Metai iš metų tos pačios <...> tada nėra motyvacijos“. (6 interviu); „Galėtų būti daugiau naujesnių temų.“ (15 interviu). Kariai savanoriai dar akcentavo, kad norėtų daugiau pratybų su kitais, ne KASP, o kariuomenės kariniais daliniais (85 %) ir daugiau šaudymo pratybų (86 %). „<...> galėtų ir dažniau, pajavairinti kovinio pasirengimo temas, kur daugiau įspūdžių, sprogdinimo <...> dėl to ateina žmonės“. (13 interviu). „Daug įdomiau – išmokti šaudyti <...>“ (10 interviu).

Apibendrinant pažymėtina, kad dauguma karių gerai ar net labai gerai vertina KASP apskritai ir daugelį su tarnyba susijusių sričių. Labiausiai jie patenkinti tarpusavio santykiais ir bendra atmosfera kuopose, tačiau jaučia nusivylimą techniniu materialiniu tarnybos aprūpinimu. Nuo jo ypač priklauso pratybų kokybė. O pratybos, jų turinys yra vienas pagrindinių elementų, dėl kurių kariai savanoriai ateina į tarnybą. Kariams svarbus tiek pratybų dažnumas, tiek kokybė, tiek pobūdis. Apskritai pratybas (jeigu jos vyksta, nėra vien teorinės, yra įdomios, susijusios su šaudymu ar organizuojamos su kitais kariuomenės daliniais) kariai vertina gerai ar net labai gerai. Pažymėtina, kad kariai savanoriai itin sureikšmina simbolinio pripažinimo poreikį kariuomenėje, t. y., kad krašto apsaugos sistemoje jie nebūtų laikomi antrarūšiais kariais.

3. Išankstiniai lūkesčiai ir motyvai pasilikti tarnyboje

Norint suprasti, kodėl kariai patenkinti ar nepatenkinti savo tarnyba KASP, svarbu atkreipti dėmesį į jų išankstinius lūkesčius. Per dideli ar neadekvatūs lūkesčiai gali lemti nusivylimą tarnyba, o kraštutiniu atveju ir jos nutraukimą.

Kaip parodė tyrimas, ketvirtadalis (26 %) karių KASP tarnybą įvertino geriau, nei tikėjosi, daugiau nei pusė (64 %) – taip pat gerai, kaip tikėjosi. Taigi didžioji dalis buvo patenkinti. Tačiau dešimtadalis tarnyba nusivylė. Nustatyta, kad egzistuoja statistiškai reikšmingas ryšys tarp turėtų lūkesčių ir motyvų

tarnauti. Tie, kurie nusivylė tarnyba ar nuo pradžių ją vertino prastai, turėjo daug menkesnę motyvaciją tarnauti KASP nei kiti. Kaip tarnybos pasirinkimo priežastis jie dažniau nurodė susiklosčiusias aplinkybes ir daug rečiau – norą turiningai praleisti savaitgalius, norą išvykti į misijas ir ginti Tėvynę.

Kokybiniai interviu su kariais savanoriais patvirtino optimistines karių savanorių anketinės apklausos rezultatų tendencijas, kad dauguma karių savanorių jaučiasi patenkinti tarnyba ir jų lūkesčiai visiškai pasiteisino. Šie lūkesčiai buvo tokie: įgyti naujų žinių ir draugų, turėti galimybę kilti karjeros laiptais ir išvykti į misiją. Jauni, neilgai tarnaujantys kariai minėjo matantys galimybę pereiti į profesinę karo tarnybą. Vyresni kariai teigė, kad neturėjo aiškų lūkesčių, nes atėjo, kai KASP tik kūrėsi, tačiau ilgalaikė patirtis leido pajusti pasitenkinimą tarnyba.

Tie, kurių lūkesčiai pasiteisino tik iš dalies, daugiausia buvo nusivylę *materialiniu aprūpinimu*, kuris tiesiogiai susijęs su pratybų užduočių atlikimu: „<...> tai yra prasčiausiai aprūpintas kariuomenės padalinys.“ (17 interviu). Neadekvatūs lūkesčiai dažniausiai susiformuodavo dėl realybės neatitinkančios KASP reklamos: „<...> iš pat pradžių mačiau <...> kad su Hammeriais visi ten važinėja. Tikėjau, kad šiek tiek bus daugiau taktikos, daugiau miškų, bet pasirodo, kad labai retai būna.“ (6 interviu).

Nusivylimas per ilgą laiką gali lemti kario apsisprendimą palikti tarnybą. Ir tai yra gana objektyvus rodiklis, atspindintis pasitenkinimą tarnyba. Paklausus, ar per paskutinius 12 mėn. kariai savanoriai nesvarstė nutraukti tarnybos, didžioji dalis (88 %) atsakė nesvarstė. Kiti 12 %, kurie atsakė svarstė, buvo paprašyti nurodyti pagrindines priežastis. Apie penktadalį jų teigė, kad sudėtinga suderinti tarnybą KASP ir nuolatinį darbą, dešimtadalis tai motyvalo asmeninio gyvenimo pasikeitimais, tiek pat – per menku gaunamu atlyginiu. Rečiau minėta, kad vargina sveikatos problemos, menkas KASP vadovybės dėmesys eiliam kariui savanoriui, sunkios arba neįdomios pratybos, kyla šeimos nepasitenkinimas dėl pratybų savaitgaliais.

Noras palikti tarnybą koreliuoja su bendrais KASP vertinimais ir nusi-teikimu ginti Tėvynę. Tie kariai, kurie tikrai gintų Lietuvą daug rečiau nei kiti pagalvoja apie tarnybos nutraukimą. Tai pat ir tie, kurių lūkesčiai buvo patenkinti, daug rečiau svarsto išėjimo galimybes.

Karių nuomone, tęsti tarnybą KASP juos labiausiai motyvuoja ar motyvuotų tobulėjimo galimybės (54 %), reali grėsmė Lietuvai (47 %), įdomios pratybos (44 %), galimybės užsidirbti pinigų (41 %) ir draugiški santykiai su savanoriais (39 %). Čia, pagal Battistellį, galima įžvelgti tiek moderniojo, tiek postmoderniojo kario tarnybos motyvų bruožų. Šias įžvalgas patvirtina ir ka-

rių pasisakymai interviu metu: *O motyvacijos yra išbandyti save, pinigai <...> tėvynei pareigos atlikimas <...>“ (1 interviu); „Šaudai ir temas naujas išmoksti“ (4 interviu); „<...> jeigu žmogus gali čia kažką gauti, jis <...> skirs laiko tarnybai KASP'e.<...> Svarbiausia yra pratybų turinys ir aprūpinimas.“ (17 interviu). Be to, galima daryti prielaidą, kad realios karo grėsmės Lietuvai atveju pasireikštų ikimoderniojo kario tipas, pasirengęs aukotis dėl kitų.*

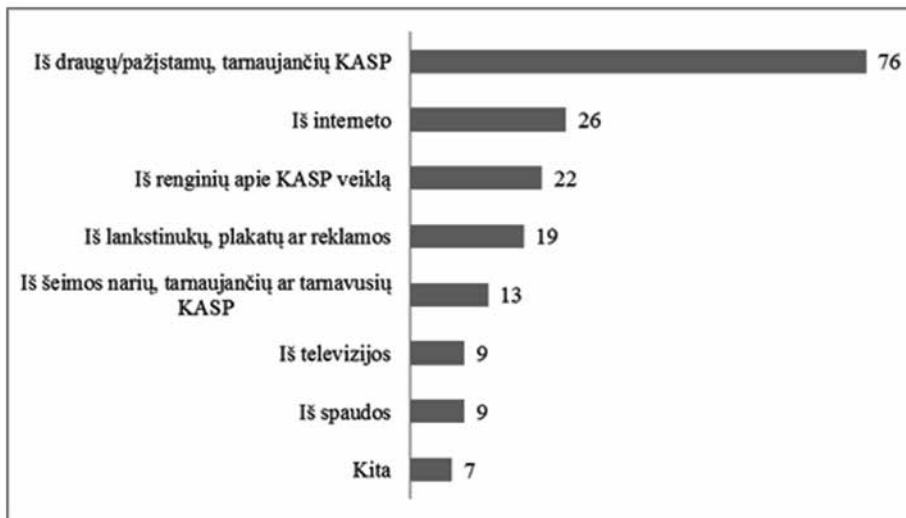
Taigi nors dauguma neketina palikti tarnybos KASP, svarbu atkreipti dėmesį į karius, svarstančius apie tarnybos KASP nutraukimą. Nepateisinti lūkesčiai dažnai lemia nepasitenkinimą tarnyba. Neretai jie yra klaidingo įsivaizdavimo ar neadekvačios KASP reklamos padarinys. Tarnybos nutraukimą daugiausia lemia sudėtingas tarnybos ir civilinio gyvenimo derinimas. Surašus priemonių motyvuoti darbdavius ir šeimos narius, kariams savanoriams būtų lengviau pasilikti KASP. Kitos motyvuojančios tęsti tarnybą priemonės yra tobulėjimo galimybės, kokybiškos pratybos ir geras kuopų mikroklimatas.

4. Informacijos apie KASP šaltiniai ir nuomonė apie naujų karių pritraukimą

Pagrindinis šaltinis, iš kurio tyrimo dalyviai sužinojo apie galimybę tapti kariu savanoriu, buvo asmeniniai kontaktai. Dažniausiai tai buvo draugai ar pažįstami, kurie dabar ar anksčiau tarnavo KASP. Ši informacijos šaltinį nurodė net 76 % apklaustųjų, dar 13 % nurodė, kad jie sužinojo iš šeimos narių, tarnaujančių ar tarnavusių KASP.

Kitus informacijos šaltinius, tokius kaip internetas, KASP renginiai ar lankstinukai, plakatai ir reklama, nurodė beveik ketvirtadalis karių savanorių. Spaudą ir televiziją nurodė mažiausiai – tik kas dešimtas savanoris (3 pav.). Manytina, kad šie informacijos sklaidos būdai bent jau esamų karių savanorių atveju nepasiteisino – jie dažniausiai apie KASP sužinojo per tiesioginius asmeninius kontaktus.

Kokybinio tyrimo metu kariai savanoriai minėjo apie mokyklose vykdomą agitaciją, tačiau taip pat pripažino, kad žiniasklaidoje yra per mažai informacijos apie KASP. Anot tyrimo dalyvių, KASP nėra išreklamuotos visuomenėje, joje apie KASP mažai žinoma, todėl dažniausiai į KASP ateina jau tarnaujančių karių draugai ar pažįstami.

3 pav. Iš kur sužinojote apie galimybę tapti kariu savanoriu? (%)

Tyrimo metu karių savanorių buvo klausiama³², kas jų nuomone, galėtų patraukti kitus žmones stoti į KASP. Kariai pateikė 1111 pasiūlymų. Gauti atsakymai buvo suskirstyti į septynias grupes (3 lent.). Dalis jų siejasi su vidiniais KASP dalykais, dalis peržengia krašto apsaugos sistemos ribas.

Pagrindinė siūlymų grupė (46 %) – *geresnis visuomenės informavimas*. Pabrėžiama, kad KASP turi labiau išnaudoti jau esamus savanorius ir per juos skleisti informaciją. Informacija turi pasiekti konkrečias tikslines grupes – potencialius karius (moksleivius, studentus ir kt.). Taip pat, pasitelkiant žiniasklaidą, dėmesys turi būti skiriamas visuomenei informuoti apie KASP ir kariuomenę nacionaliniu lygmeniu. Su šiais siūlymais glaudžiai susijusios pastabos apie *KASP įvaizdžio gerinimą ir kario profesijos prestižo kėlimą* (13 %). Akcentuojama, kad turi būti gerinamas tiek KASP įvaizdis, tiek keliamas kariuomenės prestižas. Į šį siūlymą reikėtų atkreipti dėmesį, nes, remiantis Maslow teorija, jei į kariuomenę ateitų tie, kuriems svarbus prestižas, t. y. aukštesnio nei vien fiziologinio ar saugumo lygmens poreikiai, kariuomenė tik laimėtų, nes į jos gretas įsijungtų labai motyvuoti kariai.

Karių pasiūlymuose neišvengiamai išryškėjo ir *papildomų socialinių garantijų* ir *didesnio atlyginimo svarba* (25 %). Viena vertus, toks rezultatas neturėtų stebinti, nes, pagal Maslow, tai susiję su bazinių poreikių tenkinimu. Kol jie nepatenkinti, kariui natūraliai neatsiranda aukštesnių poreikių – savi-realizacijos, pripažinimo ir pan. Antra vertus, galima kelti retorinį klausimą,

³² Anketoje buvo pateiktas atviro tipo klausimas.

ar kariuomenė yra ta institucija, kuri turėtų tenkinti poreikius, kuriuos galėtų užtikrinti bet kuris kitas darbdavys. Vienareikšmį atsakymą pateikti sunku. Šiuo atveju vertėtų grįžti prie Battistello kario tarnybos motyvų tipų. Jeigu karys savanoris yra moderniojo tipo karys, kuriam tarnyba yra pajamų šaltinis ir profesinių įgūdžių įgijimo vieta, jo atlyginimo ir socialinių garantijų poreikių ignoruoti negalima. Tačiau tarp tiriamųjų buvo ir postmoderniojo tipo karių, todėl 10 % pasiūlymų buvo susiję su tuo, kad KASP reikia parodyti kaip vietą, kur galima patirti nuotykių ir iššūkių.

Karių siūlymai *dėl techninio materialinio KASP aprūpinimo* (16 %) paaiškino kitus tyrimo duomenis. Šis aprūpinimas svarbus ir dėl to, kad nuo jo tiesiogiai priklauso pratybų kokybė ir dėl to, kad, tikėjęsi geresnio, kariai juo nusivilia labiausiai. Kariai įvardijo ir kitą problemą – *nemotyvuotus karius* (10 %). Tai yra grupė karių, kurie tarnauti atėjo ne sąmoningai apsisprendę, bet atsitiktinai, susiklosčius aplinkybėms. Jie smukdo kuopos dvasią ir demotyvuoja kitus karius. Kaip interviu metu teigė kuopų vadai, geriau, kad KASP tarnautų mažiau, bet motyvuotų karių.

Dar viena pasiūlymų grupė peržengia KASP sistemos ribas – tai *patriotiškumo, pareigos Tėvynei ir pilietinės visuomenės ugdymas* (15 %). Šis uždavinys greičiau turėtų būti keliamas valstybinėms institucijoms (ypač švietimo) ir visuomenei apskritai.

3 lentelė. **Karių savanorių nurodyti dalykai, kurie galėtų patraukti kitus žmones stoti į KASP**

Kategorijos pavadinimas	Karių savanorių atsakymų pavyzdžiai	%
1. Visuomenės informavimas	„Informavimas apie KASP: laidos, filmai, istorija, stendai, plakatai“, „KASP veiklos viešinimas internete, TV, spaudoje“, „Verbavimas ir agitacija (renginiai, paskaitos mokymo įstaigose; valstybinėse įstaigose)“, „daugiau viešų renginių“, „Platesnės žinios apie Lietuvos kariuomenę apie jos prasmę, jos veiklą, atliekamus darbus“, „daugiau informacijos miesteliuose ir kaimuose, nes žmonės net neįsivaizduoja, kad tai egzistuoja“, „Vaikų stovyklos kartu su kareiviais“, „Draugai savanoriai“, „iš lūpų į lūpas“, „gera kitų savanorių patirtis ir atsiliepimai“ ir kt.	46

2. KASP įvaizdžio gerinimas	„KASP patrauklumas, garbė“, „visuomenės palaikymas, supratingumas“, „esamu savanorių įvaizdžio rodymu: kolektyvo šiltumas, draugiškumas; susitikimas su pačiais kariais“, „Pagarba savanoriams; jų nelaikymas antrarūšiais kariais“, „garbė iš civilių“, „rimtesnis požiūris į savanorius“ ir kt.	13
3. Patriotiškumo ugdymas	„Patriotiškumas, pilietiškumas: jo skatinimas nuo mažens šeimoje, mokykloje“, „žinojimas, parodymas, kad KASP tarnyba yra prasminga ir naudinga“, „noras tarnauti savo šaliai“, „Karo (Rusijos) grėsmės skelbimas“, „dabartinė politinė situacija“ ir kt.	15
4. Geresnis techninis materialinis aprūpinimas	Geresnis aprūpinimas: šiuolaikiška, geresnė, nauja ekipuotė, apranga, ginkluotė, technika ir kt.	16
5. Papildomos socialinės garantijos	„Galimybė gauti kompensaciją už studijas“, „lengvatos stojantį į aukštąsias mokyklas“, „socialinės lengvatos savanorių šeimoms“, „tarnavusiems pridėti pinigų prie pensijos“, „paskolų lengvatos“, „didelis atlyginimas“ ir kt.	25
6. Motyvacijos didinimas	„Reikia šalinti negabius žmonės, kurie lankosi tik dėl pinigų; priimti tik gabius, ateinančius ne vien dėl algos“, „skatinti nereikėtų, kad tarnautų tik motyvuoti, fiziškai pasirengę žmonės, o ne pritraukti reklamos“, „griežtesnė atranka“ ir kt.	10
7. Savirealizacija ir nauji iššūkiai	„Didesnė variacija, kur žmonės galėtų save realizuoti“, „galimybė (noras) tobulėti / karjeros galimybės“, „galimybė išmokti kažką naujo, unikalaus, pvz., karinių įgūdžių, šaudymo“, „galimybė išbandyti save“, „naujų įspūdžių patyrimas“, „naujos pažintys“, „turingas laisvalaikio praleidimas“ ir kt.	12
8. Kiti pasiūlymai	„Šiltesnis bendravimas su naujokais“, „draugiški vadai“, „kuopos vado psichologinis bendravimas su savanoriais“, „geresnės sąlygos“, „tarnyba turi atitikti „reklama“, „daugiau kuopų (etatų) sukūrimas“, „realus KASP pajėgumas konkuruoti prieš priešiškas pajėgas“, „skiriamų lėšų panaudojimas“, „darbdavių įpareigojimas atsakingiau vertinti savanorius“ ir kt.	5

Apibendrinant pasakytina, kad tyrimo dalyvių pateikti siūlymai pritraukti naujus karius glaudžiai susiję su pačių karių savanorių motyvais, kurie juos paskatino ateiti į KASP. Taigi paminėti naujų karių pritraukimo būdai buvo įvairūs, nuo materialinių (aprūpinimo, atlyginimo, socialinių garantijų) iki kario profesijos prestižo kėlimo ir patriotiškumo ugdymo. Be to, anot tyrimo dalyvių, pagrindinis sklaidos apie KASP informacijos šaltinis yra asmeniniai kontaktai, t. y. draugai ar pažįstami, kurie dabar ar anksčiau tarnavo KASP. Todėl palankūs jau tarnaujančių karių savanorių atsiliepimai gali būti viena iš kol kas veiksmingiausių informacijos sklaidos apie KASP ir naujų karių pritraukimo priemonių.

Išvados

Teorinės ir empirinės išvalgos, pateiktos straipsnyje atskleidžia, kad Lietuvos kariuomenėje nėra vieno vyraujančio kario tarnybos motyvų modelio. Karius savanorius rinktis tarnybą kariuomenėje ir joje likti, ypač karo grėsmės akivaizdoje, visų pirma motyvuoja stipri pilietinė pozicija, t. y. kalbant italų sociologo Battistello terminais, ikimodernūs karių tarnybos motyvai, tokie kaip patriotiškumas, noras tarnauti ir ginti Tėvynę. Itin nemažą reikšmę įgyja postmodernūs motyvai – siekis pabėgti nuo kasdienybės, patirti nuotykių, saviraiška ir įdomi veikla. Taip pat kario savanorio tarnybos statusas krašto apsaugos sistemoje ir valstybėje yra svarbi karių savanorių simbolinio pripažinimo dalis. Nemažiau svarbūs kariams savanoriams yra finansinis ir socialinis saugumas.

Karių savanorių motyvų analizės rezultatus patvirtino ir papildė karių suvokiamų poreikių ir lūkesčių analizė pagal Maslow teoriją. Kariai savanoriai pabrėžė visų, nuo žemiausių – fiziologinių iki aukščiausių – savirealizacijos, poreikių svarbą. Vieni labiausiai karių akcentuojamų buvo savirealizacijos poreikiai – įdomi veikla, nuotykių patyrimas, gabumų realizavimas per asmeninę tobulėjimą ir socialinių tinklų kūrimas. Nemažiau akcentuojamas buvo ir prestižo poreikis, t. y. karių savanorių, kaip stiprią motyvaciją tarnauti ir patriotizmo jausmą turinčių karių, tarnybos pripažinimo krašto apsaugos sistemoje ir Lietuvos visuomenėje svarba. Šio prestižo poreikio aktualumą atskleidžia ir karių savanorių pateikti pasiūlymai naujokams pritraukti, kuriuose akivaizdžiai sureikšminamas visuomenės informavimas apie KASP, kario profesijos prestižas ir KASP įvaizdžio formavimas visuomenėje.

Dar vienas aspektas, patebėtas analizuojant karių savanorių kompleksinio sociologinio tyrimo duomenis, yra karių motyvaciją tarnauti silpninantys

ir stiprinantys veiksniai. Pirma, pagrindinis motyvaciją tarnauti silpninantis veiksnys, kurį pažymėjo absoliuti dauguma tyrimo dalyvių, yra prastos aprangos, technikos, amunicijos ir ginkluotės KASP skyrimas, kuris karių savanorių yra suvokiamas kaip jų tarnybos reikšmės ir statuso krašto apsaugos sistemoje nuvertinimas. Antra, kuopos vado kaip ašies, aplink kurią sukasi kuopos veikla ir nuo kurio priklauso karių savanorių motyvacija tarnauti, reikšmė. Tai karių motyvaciją stiprinantis veiksnys. Trečia, kokybiško tarnybos turinio, susidedančio iš įdomių ir įvairių pratybų bei paskaitų, ir kuopos vado dėmesio aktualumas. Visus šiuos motyvaciją stiprinančius ir silpninančius veiksnius jungia karių savanorių tarnybos, kaip tam tikro gyvenimo būdo, suteikiančio galimybes atlikti pareigą Tėvynei ir „išbandyti save“ ir tobulėti kaip asmenybei ir kariui, suvokimas.

Šios įžvalgos leidžia teigti, kad KASP kaip specifinė Lietuvos kariuomenės struktūra, yra svarbi jungiamoji Lietuvos kariuomenės ir visuomenės grandis, galinti labai prisidėti prie kario profesijos įvaizdžio formavimo visuomenėje. Šalia tarnybos teikiamos socialinio statuso reikšmės ir finansinių poreikių patenkinimo, kariams savanoriams išskirtinai būdingi stiprūs patriotiški jausmai, lemiantys jų motyvaciją tarnauti ir ginti Tėvynę. Pozityvūs savo tarnyba patenkintų ir motyvuotų karių savanorių atsiliepimai gali būti viena efektyviausių naujų karių pritraukimo priemonių.

Vilnius, 2015 m. birželis – rugpjūtis